

УДК 378.147: 355.233:37.013.75

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2026-1-111-118>

**Мірошніченко Анатолій Анатолійович,**

кандидат педагогічних наук,

начальник (декан) факультету правоохоронної діяльності

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, Україна.

[mister5577@ukr.net](mailto:mister5577@ukr.net)

<https://orcid.org/0000-0001-9397-8857>

## **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

Сучасні умови функціонування Державної прикордонної служби України зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки офіцерських кадрів. Особливої актуальності набуває проблема формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників як інтегральної характеристики особистості, що забезпечує здатність ефективно керувати підрозділом, ухвалювати відповідальні рішення в умовах ризику та невизначеності, здійснювати виховний вплив на підлеглих. У цьому контексті фахові дисципліни є не лише засобом засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок, а й потужним педагогічним ресурсом формування лідерських якостей курсантів. У процесі вивчення фахових дисциплін відбувається інтеграція теоретичної підготовки з практичною діяльністю, моделювання реальних службових ситуацій, розвиток відповідальності, ініціативності та готовності до управлінської діяльності.

Проблема формування лідерської компетентності військових фахівців цікавить багатьох сучасних дослідників. Результати аналізу наукового доробку О. Бойка (Бойко, 2020), А. Видає (Видає, 2002), В. Журавльова та В. Мірошніченко (Журавльов & Мірошніченко, 2022), Л. Лебедик та В. Стрельнікова (Лебедик & Стрельніков, 2021) та інших дають змогу зробити висновок, що вчені розглядають формування лідерської компетентності як складника їх професійної компетентності. Окремим аспектам виконання цих функцій присвячено праці І. Блощинського, А. Галімова, О. Діденка, О. Ставицького, О. Торічного, К. Тушко, С. Шумовецької та ін. Зокрема, О. Бондаренко, Т. Требушкова, О. Куруч розкривають зміст та характеризують сучасні підходи до формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів-гвардійців (Бондаренко, Требушкова, Куруч, 2023). Водночас О. Бойко обґрунтовує лідерство як ціннісну й контексту основу професійної компетентності офіцерів Збройних сил України (Бойко, 2020). Значний акцент у працях сучасних авторів робиться на формуванні та розвитку професійної компетентності військовослужбовця (Торічний, 2012). Водночас формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін потребує детальнішого вивчення.

**Мета статті** – обґрунтувати особливості формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін.

З'ясування особливостей формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є важливою процедурою як щодо розроблення моделі формування військового лідера в структурі військового управління, так і щодо можливості керування цим процесом, утвердження оптимальних варіантів взаємодії лідерів зі своїми однодумцями, прихильниками й опонентами. Тому відпрацювання певних положень є доцільним не лише для процесу вису-

вання «першої особи» військового колективу, а й для реалізації ним керівних функцій (Сердюк & Іщенко, 2010, с. 119).

Досліджуючи проблему формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання, О. Торічний справедливо зауважує, що професійна підготовка майбутніх офіцерів, на відміну від підготовки фахівців у цивільних закладах освіти, вирізняється низкою специфічних характеристик, що зумовлені особливостями та змістом їхньої майбутньої професійної діяльності (Торічний, 2012, с. 9).

Лідерську компетентність розуміємо як складне інтегративне утворення, що поєднує систему знань про лідерство, ціннісні орієнтації, особистісні якості, а також уміння й навички впливу на інших людей у процесі спільної діяльності. Для кожного курсанта лідерська компетентність має професійно зумовлений характер і безпосередньо пов'язана з виконанням службових обов'язків за посадою, виконанням управлінських, організаторських та виховних функцій.

У структурі лідерської компетентності майбутнього офіцера-прикордонника доцільно виокремити такі компоненти: когнітивний (охоплює знання про сутність лідерства, стилі керівництва, нормативно-правові засади службової діяльності), мотиваційно-ціннісний (відображає усвідомлення соціальної значущості офіцерської професії, орієнтацію на служіння державі та готовність брати на себе відповідальність), діяльнісно-поведінковий (виявляється в здатності організовувати колектив, ухвалювати рішення, здійснювати комунікацію та управління в реальних і змодельованих ситуаціях), рефлексивний (передбачає самооцінку власної лідерської поведінки, критичний аналіз результатів діяльності та прагнення до самовдосконалення). Саме гармонійний розвиток зазначених компонентів забезпечує сформованість лідерської компетентності як професійно важливої якості майбутнього офіцера-прикордонника.

В освітньому процесі вищого військового навчального закладу важливим є дотримання зв'язку теорії з практикою. Під час дослідження ми переконалися, що фахові дисципліни є підґрунтям формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Ці дисципліни надають можливість курсантам здобути знання, сформувані вміння та навички саме для діяльності як лідера.

Фахові дисципліни в системі підготовки офіцерів-прикордонників виконують подвійну функцію: з одного боку, вони забезпечують формування професійних знань і навичок, з іншого – створюють умови для розвитку особистісних і лідерських якостей курсантів. Особливість цих дисциплін полягає в їх практичній спрямованості, тісному зв'язку з реальними умовами оперативно-службової діяльності. У процесі вивчення таких дисциплін курсанти залучаються до аналізу службових ситуацій, виконання командно-штабних завдань, розв'язання проблемних кейсів, що потребують прояву ініціативи, відповідальності та вміння працювати в команді. За таких умов викладач є не лише носієм знань, а й наставником, фасилітатором розвитку лідерського потенціалу майбутніх офіцерів.

Фахові дисципліни в системі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є цілісним освітньо-професійним середовищем, у межах якого відбувається не лише засвоєння спеціальних знань і формування професійних умінь, а й цілеспрямований розвиток лідерських якостей особистості. На відміну від загальноосвітніх дисциплін, фахові навчальні курси безпосередньо відображають зміст, умови та специфіку майбутньої оперативно-службової діяльності офіцера-прикордонника, що зумовлює їх особливий потенціал у формуванні лідерської компетентності.

Наприклад, за Освітньо-професійною програмою «Безпека державного кордону» фаховими є такі навчальні дисципліни: військове лідерство та управління повсякденною діяльністю прикордонних підрозділів, прикордонна служба, прикордонний контроль, загальна тактика, Статути Збройних сил України та їх практичне застосування, військова топографія, Основи

бойового забезпечення, основи кінології, вогнева підготовка, морально-психологічне забезпечення ДПСУ, особиста безпека та застосування сили тощо. Особливістю фахових дисциплін є їх практико орієнтована спрямованість, яка передбачає постійне залучення курсантів до аналізу професійних ситуацій, ухвалення управлінських рішень, виконання ролей командирів й організаторів службової діяльності. Саме в такому освітньому середовищі лідерські якості формуються не декларативно, а через особистий досвід діяльності, відповідальність за ухвалені рішення та їх наслідки.

У процесі вивчення фахових дисциплін (прикордонної служби, загальної тактики, прикордонного контролю, морально-психологічного забезпечення тощо) створюють умови для розвитку ключових лідерських якостей майбутнього офіцера-прикордонника, зокрема: відповідальності за виконання службових завдань і безпеку підлеглих; здатності до організації та координації спільної діяльності; уміння ухвалювати обґрунтовані рішення в умовах дефіциту часу та інформації; комунікативної компетентності й навичок впливу на особовий склад; готовності до дій у складних, ризиконебезпечних та стресових ситуаціях.

Суттєвим чинником формування лідерських якостей у межах фахових дисциплін є характер взаємодії «педагог – курсант». Викладач у цьому процесі є не лише транслятором знань, а й зразком професійної та лідерської поведінки, носієм офіцерських цінностей, норм військової етики й культури управління. Через особистий приклад, стиль керівництва навчальною групою, способи вирішення проблемних ситуацій викладач опосередковано впливає на формування лідерських орієнтацій курсантів.

Навчальною дисципліною, яка найбільше впливає на формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, вважаємо «Військове лідерство та управління повсякденною діяльністю прикордонних підрозділів». Вона є обов'язковою під час навчання за освітньо-професійною програмою «Безпека державного кордону». Вивчається протягом сьомого семестру на кафедрі прикордонної служби.

Метою вивчення навчальної дисципліни є опанування навчальної дисципліни є формування в здобувачів освіти цілісної системи знань і практичних умінь, що ґрунтуються на досягненнях сучасної науки, практики та досвіду охорони державного кордону й ведення бойових дій та забезпечують здатність ефективно організовувати діяльність і здійснювати управління підпорядкованим підрозділом тактичного рівня під час виконання завдань з охорони державного кордону та бойових завдань (Силабус, 2025).

До компетентностей, які мають бути сформовані в курсанта за результатами вивчення дисципліни, належать: здатність ухвалювати виважені та аргументовані управлінські рішення; уміння ефективно планувати власну діяльність і раціонально розподіляти час; готовність до результативної командної взаємодії; спроможність забезпечувати організацію безпечних умов служби в прикордонних підрозділах, неухильно дотримуватися вимог статутів Збройних сил України та інших керівних документів, що регламентують повсякденну службову діяльність, забезпечувати контроль за їх виконанням підлеглими, а також здійснювати безпосереднє керівництво кадровою роботою; здатність проєктувати та впроваджувати систему й механізми гарантування безпеки державного кордону, визначати моделі та структурні компоненти інтегрованого управління кордонами; здатність забезпечувати належний рівень готовності підпорядкованого підрозділу до виконання завдань за призначенням, застосовувати сучасні методики підготовки та управління персоналом, організовувати й особисто здійснювати заходи бойової (спеціальної) підготовки, здійснювати контроль за їх реалізацією та забезпечувати злагодженість дій підрозділу; здатність організовувати та управляти підрозділом у процесі підготовки й проведення різних форм оперативно-службової діяльності та загальновійськового бою в різноманітних умовах; здатність ефективно діяти як самостійно, так й у складі команди (з урахуванням лідерських умінь), виконувати службові обов'язки в різних обстановках, відда-

вати обґрунтовані накази й розпорядження підпорядкованим підрозділам (вогневим засобам) й особовому складу, забезпечувати їх неухильне виконання та нести персональну відповідальність за ухвалені рішення (Силабус, 2025). Ці компетентності цілком корелюють з нашим трактуванням лідерської компетентності, зазначеним вище.

Важливою рисою дисципліни «Військове лідерство та управління повсякденною діяльністю прикордонних підрозділів» та фахових дисциплін загалом як середовища формування лідерської компетентності є моделювання реальних або наближених до реальних умов професійної діяльності. Використання навчально-службових ситуацій, тактичних завдань, рольових ігор сприяє формуванню в курсантів активної лідерської позиції, здатності брати на себе ініціативу та відповідальність за групу. У таких умовах лідерство проявляється не лише як формальна функція командира, а і як особистісна здатність впливати на колектив, мотивувати підлеглих і забезпечувати досягнення спільної мети. Використання навчально-службових ситуацій у процесі підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є одним із найбільш ефективних педагогічних засобів формування їхньої лідерської компетентності. Зокрема, це практичні заняття з теми 2 «Військове лідерство», групове заняття «Військове лідерство в професійній діяльності офіцера»; теми 3 «Основи організації та методика підготовки особового складу», практичне заняття «Організація підготовки особового складу в підрозділах». Такі заняття орієнтовані на інтерактивну взаємодію педагогів і курсантів. Цей підхід забезпечує поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю, максимально наближеною до реальних умов службово-бойової діяльності на державному кордоні. Навчально-службові ситуації моделюють типові та нетипові обставини професійної діяльності офіцера-прикордонника (порушення кордону, управління прикордонним підрозділом у кризових умовах, взаємодія з цивільним населенням, ухвалення рішень в умовах ризику та дефіциту часу). Їх зміст ґрунтується на реальних сценаріях службової практики й спрямований на активізацію пізнавальної, комунікативної та управлінської діяльності курсантів.

За результатами дослідження з'ясовано, що ефективність формування лідерської компетентності значно залежить від добору методів і форм навчання фахових дисциплін. Найбільш результативними в цьому розумінні є: проблемно орієнтоване навчання (Мірошніченко, Мірошніченко & Галімов, 2025), яке стимулює аналітичне мислення та ухвалення управлінських рішень; проєктні та командні форми роботи (Адамчук & Мірошніченко, 2023; Афанасьєв & Мірошніченко, 2023; Мірошніченко, 2023; Казєв, Овчар & Кошельник, 2021), що сприяють розвитку навичок взаємодії та розподілу відповідальності; ситуаційне моделювання й ділові ігри, які дають змогу відпрацьовувати лідерську поведінку в умовах, наближених до реальної служби; рефлексивні методи, спрямовані на усвідомлення власного стилю лідерства та корекцію професійної поведінки. Застосування цих методів у межах фахових дисциплін створює умови для цілісного розвитку лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Окрім того, фахові дисципліни створюють сприятливі умови для інтеграції когнітивного, діяльнісного та ціннісного компонентів лідерської компетентності. Засвоєння професійних знань поєднується з їх практичним застосуванням, а також з усвідомленням моральної відповідальності офіцера за ухвалені рішення та дії. Така інтеграція забезпечує формування лідерської компетентності як цілісного утворення, що підтверджує здатність майбутнього офіцера-прикордонника до виконання управлінських і виховних функцій. Як ми переконалися, фахові дисципліни є не лише навчальним компонентом професійної підготовки, а й системним освітнім середовищем формування лідерських якостей майбутніх офіцерів-прикордонників. Їх потенціал полягає в поєднанні теоретичної підготовки з практикою управління, розвитку відповідальності, ініціативності та готовності до лідерської діяльності в умовах сучасних викликів прикордонної служби.

Нами виокремлено такі особливості формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін: професійно орієнтований характер



навчання (зміст фахових дисциплін безпосередньо пов'язаний з реальними завданнями охорони державного кордону, що сприяє формуванню практичного лідерського мислення); ситуаційно-діяльнісний підхід (активне використання навчально-службових і проблемних ситуацій, які моделюють умови майбутньої професійної діяльності); поєднання управлінської та виконавської ролей (курсанти послідовно виступають як командири й підлеглі, що формує розуміння відповідальності лідера на різних рівнях управління); орієнтація на ухвалення рішень в умовах ризику й невизначеності (швидко оцінювати обстановку, прогнозувати наслідки та брати на себе відповідальність); командна взаємодія та розвиток комунікативних навичок (виконання групових завдань і спільних проєктів сприяє формуванню навичок координації, впливу та мотивації особового складу); інтеграція теоретичної підготовки з практичною діяльністю (поєднання знань нормативних документів, психологічних знань із практичними тренуваннями підсилює лідерську готовність); виховання професійної відповідальності та дисципліни (фахові дисципліни формують усвідомлення службового обов'язку, етичних норм і особистої відповідальності офіцера-лідера); ціннісно-мотиваційна спрямованість (закладаються патріотичні, громадянські та професійні цінності, що є основою авторитету лідера).

Отже, формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін є складним і багатовимірним педагогічним процесом, що потребує науково обґрунтованого підходу. Фахові дисципліни є важливим чинником розвитку лідерського потенціалу курсантів, оскільки забезпечують поєднання професійних знань із практикою управлінської діяльності. Інтеграція лідерсько орієнтованих методів і форм навчання в процес професійної підготовки сприяє формуванню відповідальних, ініціативних та компетентних офіцерів, здатних ефективно виконувати службові обов'язки в сучасних умовах.

До педагогічних умов формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників доцільно зарахувати пріоритетність реалізації індивідуального підходу; забезпечення міждисциплінарних зв'язків та практичної спрямованості навчання; створення освітнього середовища, що стимулює активну позицію курсантів; запровадження поетапного формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників, розвиток готовності керівників підрозділів та науково-педагогічного складу до реалізації освітніх технологій, орієнтованих на формування офіцера-лідера. Обґрунтування згаданих та інших педагогічних умов процесу формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників може бути перспективним у контексті подальшого дослідження проблеми військового лідерства.

### Список використаної літератури:

1. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних Сил України : монографія. Житомир, 2020. 667 с.
2. Видай А. Ю. Формування лідерської спрямованості особистості майбутнього офіцера ЗС України : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2002. 196 с.
3. Журавльов В. В., Мірошніченко В. І. Особливості формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць*. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. С. 162–167. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.30>
4. Лебедик Л., Стрельников В. Формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. № 3. С. 40–49. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2021.3.04>
5. Бондаренко О., Требушкова Т., Куруч О. Сучасні підходи до формування лідерських якостей у майбутніх офіцерів Національної гвардії України. *Честь і Закон*. 2023. № 3(86). С. 149–156. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287137>

6. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. 536 с.

7. Сердюк Ю. І., Іщенко Д. В. Сутність, зміст формування командно-педагогічних навичок у майбутніх офіцерів. *Збірник наукових праць. Серія: Педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : НАДПСУ, 2010. № 56. С. 119–122.

8. Силабус навчальної дисципліни «Військове лідерство та управління повсякденною діяльністю прикордонних підрозділів». 2025. URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/programspage.ook-21-vijskove-liderstvo-ta-upravlinnya-povsyakdennoyu-diyalnistyu-prykordonnyh-pidrozdiliv.pdf>

9. Мірошніченко А. А., Мірошніченко В. І., Галімов А. В. Формування громадянської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників засобами неформальної освіти. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 8(16). С. 203–211. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8\(16\)-203-211](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8(16)-203-211)

10. Адамчук Ю., Мірошніченко В. Методичні аспекти організації освітнього процесу підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників підрозділів зв'язку. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки / голов. ред. Діденко О. В.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. № 2(33). С. 5–20. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1434>

11. Афанасьєв А. О., Мірошніченко В. І. Застосування інтерактивних технологій у підготовці майбутніх інспекторів-кінологів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. Т. 32, № 1. С. 5–18. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v32i1>

12. Мірошніченко В. І. Формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів підрозділів зв'язку у контексті організації освітнього процесу. *Вісник науки та освіти. (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія і археологія»)*. 2023. № 7(13). С. 643–654. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-643-653](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-643-653)

13. Казєв О., Овчар М., Кошельник І. Використання інноваційних педагогічних технологій у загальновійській підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*. 2021. Т. 1, № 1(100). С. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-93-103>

## References

1. Boiko, O. V. (2020). *Teoriia i metodyka formuvannia liderskoi kompetentnosti ofitseriv Zbroinykh Syl Ukrainy* [Theory and methodology for developing leadership competence of officers of the Armed Forces of Ukraine]. Zhytomyr [in Ukrainian].

2. Vydaï, A. Yu. (2002). *Formuvannia liderskoi spriamovanosti osobystosti maibutnoho ofitsera ZS Ukrainy* [Formation of the leadership orientation of the personality of a future officer of the Armed Forces of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

3. Zhuravlov, V. V., & Miroshnichenko, V. I. (2022). Osoblyvosti formuvannia liderskykh yakostei u maibutnikh ofitseriv-prykordonnykh u protsesi fakhovoi pidhotovky [Peculiarities of the formation of leadership qualities in future border guard officers in the process of professional training]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*. (Vol. 81, pp. 162–167). Zaporizhzhia : KPU. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.30> [in Ukrainian].

4. Lebedyk, L., & Strelnikov, V. (2021). *Formuvannia liderskykh yakostei u maibutnikh ofitseriv Natsionalnoi hvardii Ukrainy* [Formation of leadership qualities in future officers of the National

Guard of Ukraine]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy – Theory and practice of social systems management*, (3), 40–49. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2021.3.04> [in Ukrainian].

5. Bondarenko, O., Trebushkova, T., & Kuruch, O. (2023). Suchasni pidkhody do formuvannia liderskykh yakosti u maibutnikh ofitseriv Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Modern approaches to the formation of leadership qualities in future officers of the National Guard of Ukraine]. *Chest i zakon – Honor and Law*, 3(86), 149–156. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2023/3/86/287137> [in Ukrainian].

6. Torichnyi, O. V. (2012). Teoriia i praktyka formuvannia viiskovo-spetsialnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia [Theory and practice of forming military-special competence of future border guard officers in the training process]. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU [in Ukrainian].

7. Serdiuk, Yu. I., & Ishchenko, D. V. (2010). Sutnist, zmist formuvannia komandno-pedahohichnykh navychok u maibutnikh ofitseriv [The essence and content of the formation of command and pedagogical skills in future officers]. *Zbirnyk naukovykh prats. Seriia: Pedahohichni ta psykholohichni nauky – Collection of scientific works. Series: Pedagogical and psychological sciences*, (56), 119–122. Khmelnytskyi : NADPSU [in Ukrainian].

8. Syllabus navchalnoi dysypliny “Viiskove liderstvo ta upravlinnia povsiakdennoiu diialnistiu prykordonnykh pidrozdiliv” [Syllabus of the academic discipline “Military Leadership and Management of Daily Activities of Border Units”]. (2025). Retrieved from <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/programspage.ook-21-vijskove-liderstvo-ta-upravlinnya-povsyakdennoyu-diyalnistyu-prykordonnykh-pidrozdiliv.pdf> [in Ukrainian].

9. Miroshnichenko, A. A., Miroshnichenko, V. I., & Halimov, A. V. (2025). Formuvannia hromadianskoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv zasobamy neformalnoi osvity [Formation of civic competence of future border guard officers through non-formal education]. *Suspilstvo ta natsionalni interesy – Society and national interests*, 8(16), 203–211. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8\(16\)-203-211](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8(16)-203-211) [in Ukrainian].

10. Adamchuk, Yu., & Miroshnichenko, V. (2023). Metodychni aspekty orhanizatsii osvitnoho protsesu pidhotovky maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv pidrozdiliv zviazku [Methodological aspects of organizing the educational process of training future border guard officers of communications units]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedahohichni nauky – Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 2(33), 5–20. Khmelnytskyi: Vyd-vo NADPSU. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1434> [in Ukrainian].

11. Afanasyev, A. O., & Miroshnichenko, V. I. (2023). Zastosuvannia interaktyvnykh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh inspektoriv-kinolohiv [Application of interactive technologies in the training of future canine inspectors]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedahohichni nauky – Collection of Scientific Works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 32(1), 5–18. Khmelnytskyi: Vyd-vo NADPSU. DOI: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v32i1> [in Ukrainian].

12. Miroshnichenko, V. I. (2023). Formuvannia upravlinskoï kompetentnosti maibutnikh ofitseriv pidrozdiliv zviazku u konteksti orhanizatsii osvitnoho protsesu [Formation of managerial competence of future officers of communications units in the context of organizing the educational process]. *Visnyk nauky ta osvity. (Seriia “Pedahohika”) – Bulletin of Science and Education. (Series “Pedagogy”)*, 7(13), 643–654. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7\(13\)-643-653](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-7(13)-643-653) [in Ukrainian].

13. Kaziev, O., Ovchar, M., & Koshelnyk, I. (2021). Vykorystannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnolohii u zahalnoviiskovii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [The use of innovative pedagogical technologies in the combined-arms training of future border guard officers]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats – Spirituality of a Personality: Theory, Methodology and Practice: collection scientific papers*, 1, 1(100), 93–103. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-93-103> [in Ukrainian].

### **Мірошніченко А. А. Особливості формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін**

Статтю присвячено обґрунтуванню особливостей формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін.

Лідерську компетентність розуміємо як складне інтегративне утворення, що поєднує систему знань про лідерство, ціннісні орієнтації, особистісні якості, а також уміння й навички впливу на інших людей у процесі спільної діяльності. Для кожного курсанта лідерська компетентність має професійно зумовлений характер і безпосередньо пов'язана з виконанням службових обов'язків за посадою, виконанням управлінських, організаторських та виховних функцій.

У структурі лідерської компетентності майбутнього офіцера-прикордонника виокремлено такі компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий, рефлексивний. Саме гармонійний розвиток зазначених компонентів забезпечує сформованість лідерської компетентності як професійно важливої якості майбутнього офіцера-прикордонника.

Автором виокремлено такі особливості формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення фахових дисциплін: професійно зорієнтований характер навчання; ситуаційно-діяльнісний підхід; поєднання управлінської та виконавської ролей; орієнтація на ухвалення рішень в умовах ризику й невизначеності; командна взаємодія та розвиток комунікативних навичок; інтеграція теоретичної підготовки з практичною діяльністю; виховання професійної відповідальності та дисципліни; ціннісно-мотиваційна спрямованість).

*Ключові слова:* лідерська компетентність, майбутні офіцери-прикордонники, фахові дисципліни, формування лідерської компетентності.

### **Miroshnichenko A. A. Peculiarities of the formation of leadership competence of future border guard officers in the process of studying professional disciplines**

The article is devoted to the justification of the features of the formation of leadership competence of future border guard officers in the process of studying professional disciplines.

We understand leadership competence as a complex integrative formation that combines a system of knowledge about leadership, value orientations, personal qualities, as well as the skills and abilities to influence other people in the process of joint activities. For each cadet, leadership competence is professionally determined and directly related to the performance of official duties, the performance of managerial, organizational, and educational functions.

The following components are distinguished in the structure of the leadership competence of a future border guard officer: cognitive, motivational-value, activity-behavioral, and reflective. It is the harmonious development of these components that ensures the formation of leadership competence as a professionally important quality of a future border guard officer.

The author identified the following features of the formation of leadership competence of future border guard officers in the process of studying professional disciplines: professionally oriented nature of training; situational and activity approach; combination of managerial and executive roles; orientation towards decision-making under risk and uncertainty; team interaction and development of communication skills; integration of theoretical training with practical activities; education of professional responsibility and discipline; value-motivational orientation).

*Key words:* leadership competence, future border guard officers, professional disciplines, formation of leadership competence.